

utroque ducit originem, accipiendo eandem numero tribusque communem naturam; Patri per quamdam *appropriationem* tribuitur aternitas, propter specialem similitudinem, quam hoc attributum gerit cum proprietate personali Patris, quem admodum propter eandem rationem alia quaedam attributa tribus Personis reapse communia prædicari solent speciatim de Verbo et Spiritu S. (1). Cæterum principium solum originis nullatenus repugnat aternitati in divinis, quia Personæ principiatæ nunquam non fuerunt, nec possunt omnino non fuisse, nec fuerunt in illo sensu reali *post* Personam principiantem, sed *simul*; nam Personæ in divinis constituuntur proprietatibus relativis, ut docent communiter Theologi, relativa vero sunt simul. Sed hæc Theologis relinquuntur.

190. Difficultates omnes, quæ fieri solent adversus alteram propositionis nostræ partem ad probandum, quod alie quoque res præter Deum sint, aut certe possint esse aternæ, nullius prorsus roboris sunt; nam manifeste concludunt aternitatem non strictam et propriam, de qua sola loquimur, sed impropriam duntaxat, quam ultro concedimus posse rebus nonnullis convenire (2). Quamobrem nec necesse est cum hac quæstione nostra permiscere alibi fuse tractatas controversias de necessitate ac de possibilitate creationis aternæ, sive quoad sola entia permanentia, sive etiam quoad successiva (3); quia manifestum est, in illis controversiis solum sermonem esse de impropria et latiori aternitate.

ARTICULUS VI

De invisibilitate naturali Dei.

191. Hactenus tractata Dei attributa negativa, ejus sunt generis, quæ, removendo imperfectionem in creaturis inventam, oppositam aliquam perfectionem confuse nobis demonstrant. Quæ nobis adhuc tractanda restant, invisibilitas, incomprehensibilitas, ineffabilitas, non negant imperfectionem,

(1) Cfr. et. P. Mendive, *De Deo Trino*, num. 101. 192, et alii Theologi passim.

(2) Vide, si lubet, difficultates hujusmodi apud S. Thom. 1^a p. quæst. 10, art. 3; 1.^a dist. 8, quæst. 2, art. 2.

(3) Vide *Cosmolog.* num. 77 seqq., pag. 250 seqq.; num 82 seqq.; pag. 274 seqq.

Discrimen
attributorum
adhuc
tractandorum
ab hactenus
tractatis.

sed negant capacitatem intellectus creati ad assequendam naturam divinam; quamobrem magis adhuc commendare videntur summam Dei Majestatem. Nullus enim alius conceptus in hac vita magis nobis ostendit divinam excellentiam quam quod nostram penitus excedat capacitatem et potentiam intellectivam. Sentimus omnes, conscientia teste, hanc mentis nostræ impotentiam, eamque inter veteres Philosophos fateri coactus est Simonides, qui rogatus, a Hierone tyranno, quid aut quale Deus esset... *deliberandi causa sibi unum diem postulavit. Cum idem ex eo postridie quæreret, biduum petiit. Cum sapius duplicaret numerum, admiransque Hiero requiret, cur ita faceret: Quia quanto, inquit, diutius considero, tanto mihi res videtur obscurior* (1). Plato quoque scripsit in *Timæo*, Deum intellectu percipere difficile esse, eloqui autem impossibile: quam sententiam corrigens S. Gregorius Nazianzenus: *Ego vero, inquit, ita potius dicendum censeo, Dei naturam nullis quidem verbis explicari posse, animo autem atque intellectu comprehendendi multo minus posse* (2).

Quod ergo attinet invisibilitatem, quamquam fere sufficere possunt Philosopho ad eam declarandam, quæ et superius circa modum, quo cognoscere Deum in hac vita nobis liceat (3), et alibi contra ontologismum scripta reliquimus (4); juvat tamen illam hic tanquam in propria sede paulo enucleatius investigare. Itaque invisibile, ut vox ipsa clamat, est quod *videri* nequit; at quoniam videre proprie quidem dicitur corporeus visus, per metaphoram etiam intellectus, qui propterea mentis oculus nominatur; necesse est, ut de invisibilitate respectu utriusque potentie agamus.

Quid invisibile.

§ 1.—UTRUM DEUS VIDERI OCULO CORPOREO VALEAT.

188. Affirmant ethnici et quotquot Deum corporeum fecerunt, corpus enim utpote materiale in sensuum objecto continetur: quo etiam revocari possunt Ariani illi, qui

Quinam
putaverint
Deum corporeis
oculis videri
posse.

(1) Cicero, *de natura deorum*, lib. 1, cap. 22, num. 60.

(2) Nazianzen., orat. 34, quæ est 2.^a de *Theologia* non longe ab initio.

(3) Vide supra, num. 53, pag. 201 seqq. Cfr. *Psycholog.* vol. 2.um, num. 230, pag. 801 seqq.

(4) *Psycholog.* vol. 2.º, num. 329, pag. 1054 seqq.

Verbum divinum esse visibile autamarunt (1), itemque Calvinianus Vorstius, qui non dubitabit asserere, Deum videri posse corporeis oculis, immo de facto videri in beatifica visione, atque ita intelligendam esse Scripturam, quotiescumque ait nos Deum in cœlis esse visuros (2). Negant communitè catholici, qui Deum esse purum spiritum tenent, saltem si sermo sit de potentia viribusque naturalibus; non tamen omnes in eo consentiunt, utrum per divinam omnipotentiam spiritualia, atque adeo Deus, percipi valeant sensibus, sive hęc nunc de facto existentibus, sive saltem aliis purioribus perfectioribusque, materialibus tamen et organicis, qui creati a Deo possent. P. Gregorius de Valentia non satis constare arbitratur, «implicare contradictionem, ut potentia aliqua sensitiva sic a Deo condatur, ut vel natura sua, vel saltem dono aliquo gratuito superaddito, valeat non solum objecta sensibilia corporalia, sed etiam aliquod objectum spirituale, atque adeo Deum ipsum, percipere» (3). Alii etiam pauci id possibile esse docuerunt (4); immo de facto Deum visum iri «oculo corporeo non crasso et materiali, ut nunc est, sed glorificato; non per visionem corpoream, sed per visionem spiritualem ipsi unitam», censent Bona Spes pluresque illius discipuli apud Billuart (5). Idemque docuerat Leo Allatius (6). In ipsis quoque Patribus non desunt, qui in hujus patrocinium sententię adducantur. Nam S. Epiphanius docere videtur posse oculo corporeo Deum ex ejusdem præstantiori beneficio videri (7). Et potissimum S. Augustinus dubius hac de re hæsit, cum libros *De civitate Dei* conscripsit; qui autem dubitat profecto non reputat impossibile id, de quo dubitat. Sane: *Visuri sunt*, inquit, *Deum in ipso corpore. Sed utrum per ipsum, sicut per*

(1) Vide S. Augustin., *De Trinit.*, lib. 2, cap. 8; S. Gregor. Nazianzen., orat. 49, quę est de fide.

(2) Apud P. Becanum, *De Deo*, cap. 9, quęst. 6.

(3) In 1.^{am} part. disp. 1, quęst. 12, punct. 8 fin.

(4) Vide v. g. P. Arria a *De anim.*, disp. 5, sect. 2, et Quiros (*Curs. philos.* disp. 85, sect. 1, num. 7).

(5) *De Deo*, dissert. 4, art. 1.

(6) *De perpetua consensione*, cap. 17. Vide apud Natal. Alexandr. (*Histor. eccles. sac.* 13 et 14, cap. 3, art. 14), et eirdin. Gotti (*De Deo*, tract. 3, quęst. 1, dub. 5, num. 11).

(7) S. Epiphani., *De hæres.*, lib. 3, hæres. 70.

corpus videmus nunc solem, lunam, stellas, mare ac terram, et quę sunt in ea, non parva quęstio est (1); quam per solidum caput in utramque partem versat. Verum communis pariter sententię asserit, ne per divinam quidem potentiam elevari posse oculum corporeum, quantumvis affabre extractum, ad videndum Deum (2); quare necesse non est patronos hujus doctrinę laudare, cum communis ea sit inter catholicos.

Vera sententia
negans
oculo corporeo
posse Deum
videri
sive naturaliter
sive etiam
supernaturaliter

193. PROPOSITIO 1.^a Oculus corporeus, etiam glorificatus, non potest essentiam Dei, prout est in se, sive naturaliter, sive supernaturaliter videre.

Prima pars: *Oculus corporeus, etiam glorificatus, non potest essentiam Dei, prout est in se, naturaliter videre*, a gravibus scriptoribus censetur certa de fide (3), vel licet non expresse definita, nihilominus talis, ut oppositum sit manifeste erroneum (4). Et ratio est, quia videtur perspicue contineri in sacris Litteris: *Regi sæculorum immortalis et invisibilis*, inquit S. Paulus (5), et alibi: *Rex regum et Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, et lucem inhabitat inaccessibleem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest* (6). Item: *Qui (Christus) est imago Dei invisibilis* (7). Hęc enim testimonia saltem intelligi debent de corporeo visu; quia quamvis etiam vera sint de visione intellectuali secundum vires naturę, ut mox dicetur, a fortiori veritatem habeant, necesse est, de materiali et corporea. Patres etiam plures idem docuerunt, ac nominatim Origines (8), S. Cyrillus

probat.

(1) S. August. *De civit. Dei*, lib. 21, cap. 33.

(2) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 171, pag. 614.

(3) Vide v. g. Valentia (loc. sup. cit.), Arrubal (In 1.^{am} part., disp. 18, num. 1), etc. Cfr. Suarez (*De Deo*, lib. 2, cap. 6, num. 4, 5).

(4) Vazquez (In 1.^{am} part., disp. 40, cap. 2, init.). Cfr. Sylvius (In 1.^{am} part., quęst. 12, art. 3).

(5) 1 *Timoth.*, cap. 1, vers. 17.

(6) Id. ibid. cap. 6, vers. 15, 16.

(7) *Coloss.*, cap. 1, vers. 15.

(8) *Contr. Celsum* (lib. 6, num. 69; lib. 7, num. 34, 39), falso imponentem christianis, quod sperarent se Deum carnis oculis esse visuros.

Hierosolymitanus (1). S. Athanasius (2). S. Hieronymus (3). S. Ambrosius (4). S. Gregorius Nazianzenus (5). etc., e quibus tres postremos laudavit etiam S. Augustinus (6). Audiatur unus S. Fulgentius: *Quisquis autem vult cognoscere, quibus oculis Deus videatur, ipsum Deum cogitet, quia sapientia est, veritas est, caritas est. Quocirca, quibus oculis videatur sapientia, veritas, caritas, ipsis oculis videtur illa sapiens veraque divinitas. Non itaque corporis, sed oculis animæ Deus suam visionem promittit, quam capacem sapientiæ, veritatis caritatisque constituit* (7).

Nec dici potest Patres locutos esse de oculis corporis hujus crassioris, non vero corporis glorificati.—*Ut enim recte* observat Billuart, «laudati Patres α) loquuntur de visione Dei, quæ erit in altera vita post resurrectionem, tunc autem erit oculus glorificatus. β) Sic excludunt oculum corporeum a visione Dei, ut illam soli menti adscribant. γ) Plerique ex citatis Patribus ideo negant oculum corporeum posse videre Deum, quia corpus non potest videre spiritum. Atqui hæc ratio currit etiam pro corpore glorificato: nisi forte dicas per glorificationem evadere spiritum, sed hac in hypothesis cessat quæstio et tota difficultas» (8), et insuper hypothesis est absurda.

Ratione probatur propositio, quia oculus corporeus, quantumvis glorificatus et affabre confectus fingatur, semper remanet in gradu et genere potentiæ materialis et organice. Atqui nulla potentia organica potest naturaliter attingere substantiam spirituales, eamque excellentissimam, qualis est Deus. Ergo... Minor patet ex objecto formali sensuum, quod semper est aliquid materiale, prout constat ex sensu communi

(1) *Catechesi*o.

(2) Apud S. Augustin. epist. 148 (alias 111), num. 10.

(3) Lib. 3 in *Isaiam*, lib. 1, (cap. 1, vers. 10), lib. 3, cap. 6, vers. 11.

(4) In *Lucam*, lib. 1, cap. 21 et In *Psal.* 97, VIII et IX.

(5) Orat. 28.^a (Theol. 2.^a).

(6) Epistol. 111 (Apud Migne epist. 148) et 112 (Migne 147).

(7) S. Fulgent., epist. 14, quest. 3, num. 31 (apud Migne, Patrol. latin., tom. 65, pag. 421).

(8) Billuart, *De Deo*, dissert. 4, art. 1.

omnium et experientia (1). Resque magis confirmabitur arguentis secundæ patris.

Dicitur porro in propositione, oculo corporeo non posse videri essentiam Dei, prout est in se, quia si Deus v. g. sub corporea quadam specie vel splendore v. g. se contuendum objiceret oculis, jam non in se videretur nec per se. Simili modo, ex eo quod dum oculi vident in cælis corpora glorificata, illico intellectus naturaliter intelligeret in tam præstanti opere Deum id causantem, nullatenus posset Deus dici videri per se (multo minus prout est in se), sed tantum per accidens, quia per talem effectum gloriæ Deus non redderetur visibilis per se, sed tantum per accidens, secundum alibi traditam doctrinam communem circa sensibilia per accidens (2) Præclare totam hanc doctrinam tradit Angelicus: *Dico ergo, inquit, quod Deus nullo modo potest videri visu corporali, aut aliquo alio sensu sentire, sicut per se visibile, nec hic nec in patria: quia si a sensu removeatur id, quod convenit sensui, in quantum est sensus, non erit sensus, et similiter si a visu removeatur id, quod est visus, in quantum est visus, non erit visus. Cum ergo sensus, in quantum est sensus, percipiat magnitudinem; et visus in quantum est talis sensus, percipiat colorem; impossibile est quod visus percipiat aliquid, quod non est color nec magnitudo, nisi sensus diceretur æquivoce. Cum ergo visus et sensus sit futurus idem specie in corpore glorioso, non poterit esse, quod divinam essentiam videat sicut visibile per se; videbit autem eam sicut visibile per accidens, dum ex una parte visus corporalis tantam gloriam Dei inspiciet in corporibus, et præcipue gloriosis, et maxime in corpore Christi, et ex parte alia intellectus tam clare videbit Deum, quod in rebus corporaliter visis Deus percipietur, sicut in locutione percipitur vita: quamvis enim tunc intellectus noster non videat Deum ex creaturis, lamem videbit eum in creaturis corporaliter visis. Et hunc modum, quo Deus corporaliter possit videri, ponit Augustinus in fine de Civ. Dei (lib. 22, cap. 29), ut patet verba ejus intuenti; dicit enim sic: Valde credibile est, sic nos visuros*

Deus oculo corporeo videri potest specie sensibili relatus: itemque tantumquam sensibile per accidens.

(1) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 157, pag. 540; num. 172, pag. 616, *Prob.* 2.º Cfr. S. Thomas, 1.^a q. 12, art. 3.

(2) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 157, pag. 543.

mundana tunc corpora cæli novi vel terræ, ut Deum ubique præsentem et universa corpora gubernantem clarissima perspicuitate videamus; non sicut nunc invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sed sicut homines mox ut aspiciamus, non credimus vivere, sed videmus (1).

Secunda pars: Oculus corporeus non potest videre Deum etiam supernaturaliter ac per absolutam potentiam Dei.

Probat 1.º Sensus nequeunt elevari etiam per divinam omnipotentiam ad perceptionem objecti spiritualis. Atqui Deus aut divina substantia est spiritualis. Ergo...

Minor in primo articulo hujus capituli probata est, **Major** vero quadruplici argumento demonstrata manet in altero *Psychologiæ* volumine (2).

Probat 2.º ab incommodis, α) Quia sententia asserens posse oculum corporeum divinitus videre Deum non parum infirmare videtur argumenta, quibus spiritualitas intellectio- nis demonstratur. Si enim semel concedatur posse potentiam materialem et organicam elevari ad videndam rem spiritualem visione, sive materiali sive immateriali; jam ad perceptionem objecti spiritualis, atque adeo etiam universalis (nam par est ratio et conditio utriusque) non absolute nec essentialiter requiretur virtus vel potentia spiritualis. Quomodo ergo convinci poterit materialista contendens intellectum esse potentiam ejusdem essentialiter ordinis, ac sensus, vel, ut summum, sensum aliquem subtiliorem et perfectius extractum? β) Oculi hominis non sunt melioris conditionis, quam oculi brutorum. Sed oculi brutorum non possunt elevari ad videndum Deum, ut latent omnes. Secus enim nec repugnaret bruta elevari ad amorem beatificum producendum, nam non est in hoc major impropertio; itemque ad cognoscendum honestum et inhonestum, ac libere operandum et ad merendum. Quæ omnia quis, quæso, devorare valeat?

Quod si opponas, eatenus saltem posse oculum elevari ad videndum Deum, quatenus ipse Deus visionem a se solo

(1) S. Thom. 4.º dist. 40. quæst. 2. art. 2, ubi paulo ante explicuerat triplex sensibilis, videlicet per se, sive proprium sive commune, et per accidens.

(2) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 172, pag. 615 seqq.

efficienter productam imprimeret, atque uniret oculo, secundum sententiam eorum, qui censent actus vitales, et nominatim intellectionem creatam, posse a solo Deo produci, et in alieno subjecto poni (1); respondebo, quidquid sit de illa opinione, oculum, hoc pacto recipientem visionem Dei, non posse dici proprie *videre*, sicut non videret, nec intelligeret lapis cui simili modo producta a solo Deo visio aut intellectio extrinsecus imprimeretur, quia denominatio *videntis* et *intelligentis* requirit actum vere immanenter procedentem a subjecto illius.—Verum hactenus de hac quæstione, quæ fusiùs et enucleatius tractata videri potest in prædicto loco *Psychologiæ*.

194. **Objic. 1.º** Sacra Litteræ aperte doctrinæ nostræ refragantur. Nam α) in libro Job scribitur: **In carne mea videbo Deum Salvatorem meum** (2); quæ verba non videntur posse intelligi de visione intellectuali, sed de corporea et organica, nam proxime consequuntur hæc alia: *Quem visurus sum ego, et oculi mei conspecturi sunt*; et in postremo capite idem Job, Deum alloquens: *Auditu, inquit, auris audiivi te, nunc autem oculus meus videt te* (3). β) Similia leguntur alibi, ut illud: *Videbit omnis caro salutare Dei* (4), et illud aliud: **Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem** (5).

Respondeo, neg. assert.; nec urgent adjecta testimonia in probatione α). Primam Jobi sententiam *distinguo* cum S. Augustino, S. Thoma et aliis: *In carne mea*, id est, post resurrectionem, cum iterum ero in carne mea, videbo Deum, mentis tamen oculis, *conc.*; in carne mea et *per carnem* etiam *meam* seu oculis corporeis, *subdist.*; videbo Deum *Incarnatum*, nempe Jesum Christum, *conc.*; Deum in sua divinitate, *neg.* Audiatur S. Augustinus in eo ipso loco, qui ab adversariis pro se adducitur: *Illud etiam, quod ait supra memoratus Job...*

Objectiones solvitur.

(1) Vide *Psycholog.* vol. 2.um num. 70, pag. 308 seqq.

(2) *Job.* cap. 19, vers. 26.

(3) *Job.* cap. 42, vers. 5.

(4) *Luc.* cap. 3, vers. 6. *Cfr.* cap. 2, vers. 30.

(5) *1 Corinth.* cap. 13, vers. 12.

Et in carne mea, etc., resurrectionem quidem carnis sine dubio prophetavit (1). Non tamen dixit: Per carnem meam: quod quidem si dixisset, posset Deus Christus intelligi, qui per carnem in carne videbitur. Nunc vero potest et sic accipi: In carne mea video Deum, ac si dixisset: In carne mea ero, cum video Deum (2). Verba vero, quae mox consequuntur *Quem visurus sum ego*, etc., explicari possunt vel de oculis cordis seu mentis, vel si de oculis corporeis, referri similiter queunt ad Christum Deum. Postremum etiam locum Jobi, S. Thomas (3) et alii communissime exponunt de oculo mentis: videturque sanctissimus ille vir comparare voluisse presentem cognitionem Dei longe perfectiorem cum illa, quam prius habuerat, «Noverat quidem antea Deum Jobus, suspexerat, coluerat per fidem, quae est ex auditu (immo et per internas locutiones inspirationum); nunc vero calamitate factus eruditior (4), et sermone Dei e turbine loquentis illuminatior, dum anteaquam nobilitiam cum presenti confert, illam *auditum*, hanc *visum* appellat; non sane quod Deum aperte, ut in patria, intueatur, sed quod singulari luce perfusus, illustris excelsiusque, quam antea, de Deo sentiat» (5). Potuit etiam Deus in turbine apparere Jobo forma sensibili ac visibili, ut multi putarunt (6), et tunc visio, de qua loquitur, fuisset tum corporea oculorum perceptio, tum clarior mentis cognitio et illuminatio ex sermone Dei ac tribulationibus hausta, quibus mirabilem in se providentiam Dei praclare edoctus est; non vero visio aliqua materialis, quae Deum, prout est in essentia sua, referret (7).

(1) Ita etiam discrete notat S. Hieronymus, epist. 61 ad *Pammachium*.

(2) S. August., *De civit. Dei*, lib. 22, cap. 29, num. 4.

(3) Vide S. Thom., 1 p. quaest. 12, art. 3, ad 1.um. Et *In Job*, cap. 19, lect. 2, post medium. Cfr. S. August., *De civit. Dei*, lib. 22, cap. 29, num. 3 fin.

(4) Vide S. Gregor. M. (*Moral.*, lib. 35, cap. 2), S. Thom. (*In Job*, cap. 2).

(5) Ita proclarus Jobi interpres Corderius S. J. in predictum locum Job. (Opus Corderii prostat in Collectione sacrae Scripturae a D. Migne concinnata).

(6) Vide Pineda, *In Job*, cap. 42. Cfr. Tirinus, ibidem.

(7) Cfr. P. Knabenbauer, S. J., *In Job*, cap. 42, vers. 5.

Ad probationem, 3) similis est responsio. Nam *Salutare Dei* in priori loco sine ullius modo difficultatis sic intelligi potest, ac si dictum fuerit. Et videbit omnis homo Christum Dei, qui utique in corpore visus est, et in corpore videbitur, quando vivos et mortuos iudicabit (1). Eademque est alterius interpretatio loci: *Et illud quod ait Apostolus: Facie ad faciem* (1 *Corinth.*, cap. 13, vers. 12) non cogit, ut Deum per hanc faciem corporealem, ubi sunt oculi corporales, nos visuros esse credamus, quem spiritu sine intermissione videbimus, etc. (2).

Objic. 2.º S. Augustinus, prout jam initio hujusce quaestionis retulimus, dubitavit, num oculi corporei Deum et incorporea in caelo videant (3). Ergo non potuit existimare, Deum absolute invisibilem esse corporeis oculis.

Respondeo. Mihi videtur S. Augustinus in ea perpetuo fuisse sententia. Deum videri nullatenus posse oculo corporeo, non tamen certam habuisse hanc doctrinam. Ratio est, quia S. Augustinus diserte docuit multis in locis Deum oculis corporeis neque nunc neque in altera vita videri posse (4); et nihilominus in quibusdam, ac nominatim in epistolis 111.^a (Migne 148) et 112.^a (Migne 147), commemorat etiam contrariam aliorum opinionem, quam non audet penitus improbare, donec aliquid certius reperiat circa qualitatem ac virtutem corporis glorificati (5), quod, testante Apostolo, *seminatur animale, surget corpus spiritale* (6). In posterioribus quidem operibus jam definiit corpus glorificatum, quantumvis perfectum, suam retenturum esse naturam carnis (7); adhuc tamen non penitus certus fuisse videtur circa presentem quaestionem, ut satis probant cum objecta loca ex vigesimo

(1) S. August., *De civit. Dei*, lib. 22, cap. 29, num. 4.

(2) S. August., ibid. num. 5.

(3) Ibid. num. 2, 3, 6.

(4) Vide v. g. epist. 6 (apud Migne 92); epist. 112 (Migne 147) *De videndo Deo*, cap. 11, num. 26, 28; cap. 13, num. 37; cap. 20, num. 48; cap. 22 et 23, num. 52, 53; epist. 111 (Migne 148) fere per totam; et in *Psalms*. 41 paulo post init.

(5) Vide epist. 112, cap. 21, num. 49, 50; cap. 22, et epist. 111, cap. 1, num. 2, 3 seqq.

(6) 1 *Corinth.*, cap. 15, vers. 44.

(7) *De civit. Dei*, lib. 22, cap. 26; *Retract.*, lib. 1, cap. 17.

secundo libro de *Civitate Dei*, tum hæc verba, quibus clauditur caput illud vigesimum nonum: *Aut ergo per illos oculos sic videbitur Deus, ut aliquid habeant in tanta excellentia menti simile, quo et incorporea natura cernatur, quod nullis exemplis sive Scripturarum testimoniis divinarum vel difficile vel impossibile est ostendere: aut quod est ad intelligendum facilius, ita Deus nobis erit notus atque conspicuus, ut videatur spiritu a singulis nobis in singulis nobis, videatur ab altero in altero, videatur in se ipso, videatur in cælo novo et in terra nova, atque in omni, quæ tunc fuerit, creatura; videatur et per corpora in omni corpore, quocumque fuerint spiritualis corporis oculi acie perveniente directi* (1). Quibus in verbis plane duo vides: primum, rem hanc nondum penitus eliquatam visam esse Magno Augustino; alterum, propriam ejus opinionem eam fuisse, Deum oculis corporeis videri non posse tamquam objectum *per se sensibile*, quod proprie attingitur sensu, sed tantum tamquam objectum *per accidens* sensibile, quod vere non attingitur in se per sensum, sed per intellectum occasione sensationis, quemadmodum suo loco declaratum reliquimus (2). Quia nempe, vidente oculo corporeo in cælis gloriam refulgentem in corporibus, spiritus vel intellectus illico absque discursu apprehendit Deum, fere sicut, vidente oculo in terris immaentes motus quorundam corporum, intellectus percipit vitam, et ob hoc oculus ipse dicitur *videre* vitam, videlicet tamquam sensibile per accidens. Hanc esse mentem S. Augustini, probat cum secundum membrum sententiæ modo excerptæ, tum verba hæc proxime præcedentia: *Quamobrem fieri potest, valdeque credibile est, sic nos esse visuros mundana tunc corpora cæli novi et terræ novæ, ut Deum ubique præsentem et universa etiam corporalia gubernantem, per corpora, quæ gestabimus, et quæ conspiciemus, quaquaversum oculos duxerimus, clarissima perspicuitate videamus: non sicut nunc invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur* (Rom. 1, 20) *per speculum in ænigmate, et ex parte* (1. Cor. XIII, 12), *ubi plus in nobis valet fides, quæ credimus, quam rerum corporalium species, quam per oculos cernimus corporales. Sed*

(1) *De civit. Dei*, lib. 22, cap. 20, num.

(2) Vide *Psycholog.* vpl. 2.um, num. 157, pag. 543 seqq.

sicut homines, inter quos viventes motusque vitales exercentes vivimus, mox ut aspiciamus, non credimus vivere, sed videmus; cum eorum vitam sine corporibus videre nequeamus, quam tamen in eis per corpora, remota omni ambiguitate, conspiciamus: ita quacumque spiritualia illa lumina corporum nostrorum circumferemus, incorporeum Deum omnia regentem, etiam per corpora contuebitur (1).

Quod pro A. Augustinus non potuerit certam de hac sententiam assequi, mirari non debemus, cum sermo sit de ardua quæstione subtilissimaque, quæ postea diligentium magnorum ingeniorum disceptatione majorem nacta est lucem, et firmis excogitatis rationibus, accedente etiam communi catholicorum scriptorum, paucis exceptis, consensu, extra dubitationis aleam omnino constituta est.

Objic. 3.º Saltem S. Epiphanius totus in eo est, ut contendant omnia sacrarum Litterarum loca esse admittenda et pro veris habenda, iis etiam non exceptis, in quibus Deus dicitur visus fuisse, et quidem corporeis oculis, a quibusdam sanctis viris.

Respondeo, *concedo* assertum, et *nego* consequens. Mens enim illius sancti Scripturis nullatenus est, Deum, *prout est in se*, videri posse carneis oculis, sed prorsus contraria. Sane diserte docet, Deum non videri in *suo splendore*, qui omnem nostram comprehensionem transcendit, nec secundum suam infinitatem, sed tantum quatenus capi a nobis potest: præterea eam tuetur visionem, quam prophetæ ac sancti homines nonnulli habuerunt, quibus profecto non se Deus contuendus object secundum suam essentiam, sed formis velatus sensibilibus (2).

Objic. 4.º Deus in multis Scripturæ locis dicitur visus esse ab hominibus, ut v. g. a Moysæ (3), etc.; et saltem negari nequit Deum videri posse visione imaginaria, sicut visus est ab Isaia (4). Sed omnis imaginatio sensus quidam

(1) S. August., *De civit. Dei*, lib. 22, cap. 20, num. 6. Cf. S. Thomas, 1 p., quæst. 12, art. 3, ad 2.um; et *In Job*, cap. 10, lect. 2, super vers. 17.

(2) Vide S. Epiphani., *De hæres.*, lib. 3, hæres. 70.

(3) *Exod.* 33, vers. 11; *Numeror.* cap. 12, vers. 8.

(4) *Isaia* cap. 6, vers. 1.

est, ideoque visio ejus materialis et corporea. Ergo nihil obstat, quinominus materiali visione Deus percipiatur.

Respondeo, distingo primum membrum Majoris. Deus dicitur esse visus a multis visione intellectuali, *trans.*, nam circa hoc non conveniunt Theologi, immo nec Patres, visione corporea, *subdist.*; secundum suam essentiam, et prout est in se, *neg.*; sub aliqua specie ac similitudine corporea, *conc.* Alterum quoque membrum Majoris *distinguo*. Deus, prout est in se ac secundum suam essentiam, videri potest visione imaginaria, *neg.*; Deus specie formave corporea extranea contactus, *conc.* Et simili modo *distincto* consequenti, *neg.* consequentiam.

Objic. 5.º Intellectus spiritualis potest corpora percipere. Atqui eadem est distantia ex corporea potentia ad incorporeum objectum, atque ex incorporea potentia ad objectum corporeum. Ergo etiam visus corporeus poterit incorporea objecta, atque adeo Deum, attingere (1).

Respondeo, conc. Major.; *dist.* Minor. Eadem est materialiter et entitative distantia ex corporea potentia ad incorporeum objectum, ac vicissim, *trans.*; eadem est objective distantia, etc., *neg.* Et *neg.* conseq. Et ratio est, quia objectum intellectus adæquatum est omne ens, sive spirituale sive corporeum: unde corpora non sunt penitus extra sphaeram activitatis intellectualis. Sed objectum visus corporei, et generatim sensuum, est corpus ita ut spiritus sit penitus extra objectum adæquatum et extensivum illorum, et propterea non possit ab illis attingi. Illud quoque notandum est, objectionem, si quid probat, æque probare, quod sensus naturaliter possit spiritalia percipere, quod et experientie repugnat et rationi.

Objic. 6.º Solus Deus, cognitus et amatus, est objectum beatitudinis hominis. Atqui homo beatus erit non solum quantum ad animam, sed etiam quantum ad corpus. Ergo non solum intellectu, sed sensu etiam percipi poterit Deus, saltem in altera vita.

Respondeo, conc. Major., *disting.* Minor. Homo beatus erit etiam quantum ad corpus primario et principaliter, *neg.*;

(1) Apud S. Thom., 4.º dist. 49, quest. 2, art. 2, arg. 4.º

secundario et per quamdam redundantiam ex beatitudine animæ, *conc.* Et *neg.* conseq. Etenim *beatitudo est perfectio hominis, in quantum est homo; et quia homo non habet, quod sit homo, ex corpore, sed magis ex anima, corpus autem est de essentia hominis, in quantum est perfectum per animam; ideo beatitudo hominis non consistit principaliter nisi in actu animæ, et ex ea derivatur ad corpus per quamdam redundantiam, (sicut claritas etiam corporis glorificati causabitur ex quadam redundantia gloriæ animæ in corpus (1)). Quædam lamen beatitudo corporis nostri erit, in quantum Deum videbit in sensibilibus creaturis, et præcipue in corpore Christi (2).*

Instabis. Appetitus sensitivus ex consideratione rerum spiritalium valde movetur, interdum usque ad lacrymas. Quare Regius Psaltes cecinit: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum* (3). Atqui actus appetitus sensitivi, ut suo loco probatum est, suum proportionatum actum cognitionis sensitivæ requirit. Ergo signum est interdum sensu percipi quædam spiritalia objecta, ex quorum cognitione sequatur motus in appetitu.—**Respondeo neg.** conseq. Nam motus ille appetitus non procedit ex eo, quod sensus spiritali aliquid percipiat, sed ex eo, quod, dum mens spiritalia contemplantur phantasia procedit sensibilem et analogam aliquam imaginem boni sibi maxime convenientis, et exinde mox consequitur motus ac delectatio, quæ non terminatur præcise atque immediate ad Deum in se spectatum aut ad spiritalia, sed ad illud bonum sensibile, cujus phantasma sibi sensus internus procedit, dum mens contempleretur spiritalia. Deinde potest etiam eadem motio appetitus sensitivi causari per quamdam redundantiam et imperium voluntatis eo modo, qui alibi ex Angelico Doctore declaratus est (4).

Quædam aliæ objectiones videri possunt solutæ in generali questione de capacitate sensitivæ potentiæ ad percipiendum objectum spirituale (5).

(1) Vide S. Thom., 4.º dist. 44, quest. 2, art. 4, solut. 1.º; 3 p. quest. 54, art. 3, ad 1.um; et *Contr. Gent.* lib. 4, cap. 86 init.

(2) S. Thom., 4.º dist. 40, quest. 2, art. 4, ad 6.um

(3) *Psalm.* 83, vers. 3.

(4) Vide *Psycholog.* vol. 3.um num. 18, pag. 30.

(5) *Psycholog.* vol. 2.º num. 174, pag. 622. Cfr. de his Suarez (*De Deo*, lib. 2, cap. 6), Viva (*De Deo*, pars 1, disp. 2, quest. 3),

Objic. 7.º Sicut Deus est præsens per essentiam suam intellectui beati, est quoque præsens visui. Sed intellectualis Dei visio fiet per unionem hujuscemodi ac præsentiæ essentiae divinæ in intellectu. Ergo et pariter fieri poterit visio corporalis.—**Respondeo**, *neg.* conseq. ob rationem datam, quia cum spiritualia sint penitus extra proprium objectum adæquatam sensus, nullam hic habere potest proportionem et aptitudinem ad illa percipienda (1).

Objic. 8.º Potest ignis materialis elevari ad torquendam substantias spirituales, dæmones et animas damnatorum. Ergo quidni etiam oculus corporeus elevari possit ad attingendum Deum vel substantiam spiritualem?

Respondeo, *neg.* paritatem. Difficile est rationem reddere, quo pacto ignis materialis possit torquere immateriales substantias; sed dici potest cum multis Theologis, illum a Deo adhiberi, atque elevari ad producendam in spiritu qualitatem spiritualem torquentem simili modo, ac vexat combustio, quamvis veri nominis combustio non possit dari in spirituali substantia. Verum jam alibi ostendimus (2), quamvis res materialis, immo et potentia vitalis organica, possit divinitus elevari ad *pure physice* producendum actum vitalem sibi naturaliter impossibilem; non tamen ad *intentionaliter* vel *vitali modo* producendum illum. Nam intentionaliter et vitaliter productus actus requirit in subjecto operante principium aliquod naturale *immanens* ac sibi proprium, *saltem inadæquatam*. At potentia sensitiva respectu objecti spiritualis prorsus extra suam spheram activitatis ac extra latitudinem adæquati sui objecti positi, non habet ullum principium immanens naturale, etiam inadæquatam. Ergo impossibile est, ut oculus corporeus etiam divinitus elevetur ad attingendum Deum producendo visionem non *pure physice*, sed *vitaliter* et *intentionaliter*, prout requiritur, ut oculus denominetur *vere* videns Deum.

Objic. 9.º Non repugnat oculum videre per omnipotentiam Dei corpus indivisibili modo existens. Ergo poterit etiam

Kilber (*De Deo*, disp. 2, cap. 1, art. 1), cardin. Gotti (*De Deo*, tract. 2, quest. 1, dub. 5), Billuart (*De Deo*, dissert. 4, art. 1), etc.

(1) Cfr. S. Thomas, loc. nuper cit., ad 7.um

(2) *Psycholog.* vol. 2.º num. 172, pag. 618.

objectum spirituale.—**Respondeo**, *trans.* antecedens, de quo valde controvertitur, *neg.* conseq. et parit. Nam corpus indivisibiliter existens non desinit esse corpus et extensum, ideoque intra latitudinem objecti sensuum continetur (1).

§ II.—UTRUM DEUS VIDERI QUEAT AB INTELLECTU CREATO

195. Non quærimus, utrum Deus *cognosci* ab intellectu creato valeat; *visio* enim intellectualis, cum proprie sumitur, non designat quamlibet cognitionem, etiam imperfectam v. g. confusam dubiamve, sed certam ac distinctam et evidentem; nec evidentem quomodolibet. qualis potest etiam demonstrativa et discursiva, sed immediate evidentem; nec abstractivam, sed intuitivam, quæ rem prout hic et nunc præsentem et existentem ac, prout est in se, conceptu proprio referat. Estque metaphora in nomine *visionis*, cum ad intellectum applicatur, nam *primo impositum est ad significandum actum sensus visus, sed propter dignitatem et certitudinem hujus sensus extensum est hoc nomen, secundum usum loquentium, ad omnem cognitionem aliorum sensuum. Dicimus enim: Vide, quomodo sapit, vel quomodo redolet, vel quomodo est calidum. Et ulterius etiam ad cognitionem etiam intellectus, secundum illud (2): Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (3). Dicitur quoque visio alio vocabulo cognitio vel notitia intuitiva, quam alibi descripsimus (4), in eo sita, quod rem repræsentet conceptu proprio, ac prout est in se, citra negationes, analogias vel symbola, imagines et exempla rerum aliarum. Si genesim aut modum productionis quæramus, visio generatim dicitur gigni non per discursum et per alienas species, sed vel ex immediato influxu ipsius objecti sine intermedia specie, vel ex specie propria et peculiari rei, quæ videtur. Visio Dei, quando datur in Beatis, producit absque specie per immediatam unionem objectivam essentiæ divinæ cum intellectu; et controvertitur inter*

Quid visio

vel cognitio intuitiva,

et quomodo gignatur.

(1) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 171, pag. 614; num. 173, pag. 616; num. 175, pag. 624.

(2) *Matth.* cap. 5, vers. 8.

(3) S. Thom. 1.^a p. quest. 67, art. 1.

(4) *Psycholog.* vol. 2, num. 55, pag. 205.

Theologos, utrum dari absolute queat species creata, quæ Deum faciat videre, prout est in se. Verum necesse non est, ut nos hic hasce controversias, genesim et principia visionis respicientes, ingrediamur, sed eas Theologis, ad quos spectant, integras relinquimus. Illud quoque pro terminorum declaratione additum volumus, cognitionem quidditativam ex suo conceptu distinctam ac separabilem esse ab intuitiva vel visione intellectuali, ut suo loco docuimus (1); nihilominus, cum de Deo est sermo, nec visio seu intuitiva notitia separari potest a quidditativa, nec vicissim. *Non intuitiva*, quia cum in Deo non accidentia et proprietates, sed omnia attributa sint essentia, impossibile est quiddam videre, prout est in se, quin videatur ipsa essentia, ideoque quin visio sit reapse cognitio quidditativa. *Non quidditativa*, quia impossibile est, ut cognitio quidditativa Deum representet tamquam absentem sive secundum locum sive secundum existentiam seu præcisive ab existentia, quia Deus est essentialiter immensus et existens, ac proinde talis, qui nequeat quidditative apprehendi, nisi ut hic et nunc præsens et existens: quare quidditativa notitia Dei non potest esse abstractiva, sed est necessario intuitiva (2).

Visio Dei
inseparabilis a
cognitione
quidditativa.

Visio Dei
de facto datur
ex dono
indebito.

Hiscæ pro terminorum explicatione præmissis, ut jam ad solutionem propositæ controversiæ propius accedamus, notandum est, Deum posse videri, ac de facto *videri* a Beatis in cælo, sed ex dono indebito ipsius Dei supernaturaliter elevantis intellectum ad visionem beatificam: idque certum est ex fide ac definitum a Benedicto XII (4 Kalend. Februarii 1376). Nimirum definitum est, quod animæ justorum, omni nævo purgatæ, *sunt et erunt in cælo, cælorum regno et paradiso cælesti cum Christo, sanctorum angelorum consortio aggregatæ, ac post D. N. J. C. passionem et mortem viderunt, et vident divinam essentiam visione intuitiva et etiam facili, nulla mediante creatura in ratione objecti visi se habente, sed divina essentia immediate se nude, clara et aperto eis ostendente, quodque sic videntes eadem divina essentia perfruuntur, necnon quod ex tali visione et fruitione eorum animæ, qui jam*

(1) *Psycholog.* vol. 2.^a, num. 57, pag. 214.

(2) *Cfr. Psycholog.* vol. 2.um, loc. nup. cit. pag. 216.

decesserunt, sunt vere beate, et habent vitam et requiem æternam, et etiam illorum, qui postea decedent, eandem divinam videbunt essentiam, ipsaque perfruuntur ante iudicium generale, etc. (1). Quod vero visio hæc non sit creato intellectui naturaliter debita, sed effectus gratiæ ac doni supernaturalis, colligitur, tum ex damnato (ann. 1311, 1312) errore Beguardorum et Beguinorum in concilio Viennensi, Clemente V Pontifice Maximo (2), tum ex propositionibus 2.^a 3.^a 4.^a et 11.^a Baji reprobatis a S. Pio V, Gregorio XIII et Urbano VIII (3), ut postea videbimus. Verum possibilitas ista et existentia visionis tamquam prorsus indubitata poni a nobis, non probari debent, quia res theologica est, et a Theologis probari solet omni argumentorum genere, qui etiam in eo frequentissime conveniunt, quod illa lumine rationis naturali ut summum suaderi, demonstrari nullatenus possit.

A nobis ergo id solum in questionem vocatur, utrum intellectus creatus naturaliter Deum videre possit: et loquimur de intellectu creato, sub quo etiam complectimur non solum de facto creatos, sed etiam in posterum creandos, non vero *absolute creabiles*. Non enim licet Philosophis controversiam illam ingredi, utrum per virtutem divinam *possibilis sit* substantia supernaturalis, cui *naturale foret videre Deum*: nam quamvis negent possibilem omnes ferme Theologi (contra paucos, qui arbitrantur non satis demonstrari impossibilitatem), ideoque aut penitus improbabilem reputent hujusmodi substantiam (4); ejus tamen conditionis disceptatio hæc est, quæ nequeat philosophice resolvi. Quamobrem oportet, ut questionem de divina invisibilitate ad intellectum creatum contrahamus, præcisæ possibilitate absoluta vel repugnantia intellectus adeo excellentis, qui Deum in altera providentia viribus naturalibus videret.

Jam circa propositam controversiam, is fuit vesanissimus error Aetii, ariani, Anomæorum auctoris, ut quemadmodum

Quid
in
questionem
veniat.

Error
Anomæorum.

(1) Constitut. *Benedictus Deus*, apud Denzinger, num. 456, pag. 144.

(2) Vide apud Denzinger, num. 403, pag. 136.

(3) Denzinger, num. 882, 887, 881, 801, pag. 242.

(4) Vide passim Theologos in tractatus *de Deo, vel de beatitudine, vel de Ente supernaturali*.

refert S. Epiphanius, se Deum non fide sola, sed propria quadam scientia jactaret sibi esse perspectum, dicere solitus, Deum se non fidei modo intelligentia, sed perinde animo concipere, ac quilibet adspectabilia ista et tractabilia cognoscit: ut puta si quis lapidem aut lignum vel alterius materiae instrumentum capiat. Ita quidem audax ille ac temerarius loquitur: Tam Deum intelligo, quam me ipsum; immo non tam me ipsum novi, quam Deum (1). Quare nihil mirum, si hæc et alia id genus effluens vir, atheus dictus fuerit. Magistrum suum Aetiun imitatus Eunomius, eo dementiae impiaeque temeritatis devenit, ut dicere non puduerit: De sua ipsius substantia Deus nihil amplius scit, quam nos: nec illa ipsi quidem notior, nobis autem est obscurior. Sed quidquid nos de illa scimus, hoc omnino et ille novit; et contra quidquid ille scit, idem etiam in nobis absque ulla discrepantia reperies (2). Post longum temporis spatium (saeculo nimirum XIV.º) extiterunt, quamlibet intellectualem naturam in se ipsa naturaliter esse beatam, neque indigere animam lumine gloriae ad videndum, eoque beate fruendum. Bajani etiam saeculo XVI.º contendebant vitam æternam (3), quæ profecto in visione beatifica reponitur, deberi bonis operibus ex lege naturæ (4). Denique nostris diebus Ontologi contenderunt, Deum ab intellectu creato in hac vita, nedum in cælo, immediate in se ipso videri non solum naturaliter, sed etiam instar objecti primo noti, in quo cætera omnia cognoscantur: quamquam plures fateantur ejusmodi cognitionem confusam esse, nec ipsam Dei attingere essentiam (5). Solet quoque a quibusdam computari Durandus inter eos, qui Deum ab intellectu creato per suas naturales vires videri posse rebantur, propterea quod

Beuardorum
Beguinorumque,

Baji

et Ontologorum.

Sententia
Durandi.

(1) S. Epiphanius, *Adversus hæreses*, hæres. 76, *Confutatio* XXXVI, num. 4 (Migne, tom. 42 *Patrol. græc.* pag. 664). Cfr. initium ejusdem hæresis, num. IV (Migne pag. 522), et S. Joann. Chrysost., *De incomprehensibili Dei natura*, homil. 2, num. 3 (apud Migne, tom. 48, pag. 712).

(2) Socrates, *Histor.* lib. 4, cap. 7.

(3) Vide *Clementin.* lib. 5, tit. 3 *de hæreticis*, cap. 3.

(4) Cfr. *propos.* 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 25, 26, etc.

(5) Vide *Psycholog.* vol. 2.º, num. 328, seqq., pag. 1049 seqq.

scribit, intellectum de se aptum esse ad videndum clare Deum, si absint impedimenta, et sine ulla supernaturali virtute superaddita videri illum per hoc solum, quod Deus sit illi præsens. «Verumtamen quia expresse dicit, illud non fieri secundum naturæ ordinem, sed gratiæ, et nunquam dicit, Deum fieri præsentem per actum naturalem, ideo illa sententia non pertinet ad hunc locum,» sed ad illum alium, in quo Theologi solent tractare necessitatem *luminis gloriae* ac modum, quo visio peragitur (1).

Si controversia hæc solum respiceret intellectum hominis, prout versatur in hac vita in unionis statu, facile definiri posset ex ipsa experientia, prout ex alibi demonstratis elucet (2). Verum in primis intellectui nostro naturalis est in statu separationis alter modus cognitionis perfectior, qui apprehendit intuitive quædam objecta, quæ anima nostra non potest in hac vita *videre vel intueri*, puta se ipsam et proprietates atque accidentia sua (3); quare dubitare quis jure merito potuerit, annon etiam intellectus noster per sua naturalia Deum visurus sit in altera vita. Præterea controversia hæc non solet agitari solum de intellectu hominis, sed etiam de cujusvis substantiæ angelicæ generatim, videlicet de omni creato intellectu.

196. PROPOSITIO 2.^a Intellectus creatus non potest per sua naturalia Deum videre, prout est in se.

Est certissima prorsus et communis inter catholicos cum S. Thoma (4); nam inter hos in hac materia solum disceptatur de absoluta possibilitate intellectus in alia potentia creabilis, cui naturalis potentia suppeteret videndi Deum, sicut jam superius monuimus. Immo vero si agatur de visione Dei *brante*, qualis hæctenus intellecta fuit, antequam Ontologi, ad evadendas ecclesiasticas sententias, comminiscerentur visionem quamdam Dei non *beantem* nec essentiam ipsam attingentem; assertum nostrum est de fide ex 5.^a propositione

Sermo est
de intellectu
humano
non solum in
hac, sed in
altera
quoque vita:

Itemque
de intellectu
angelico.

Intellectus
creatus
non potest per
sua naturalia
Deum videre.

Quæstio sit
hujus
propositionis
certitudo;

(1) Suarez, *De Deo*, lib. 2, cap. 8, num. 3.

(2) *Psycholog.*, vol. 2.º, num. 230, pag. 801.

(3) Vide *Psycholog.*, vol. 3.º, num. 342, pag. 1274.

(4) 1.^a p. quæst. 12, art. 4; 4.^a dist. 49, quæst. 2, art. 6; *Contr. Gent.*, lib. 3, cap. 52; *de verit.*, quæst. 8, art. 3.

Beguardorum et Beguinarum a Clemente V.^o damnata in concilio Viennensi, quæ sic se habet: Quod qualibet intellectus naturalis in se ipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloria, ipsam elevante ad Deum videndum et beate fruendum (1).

Eademque veritas eruitur ex Bajanorum errorum damnatione. Nam *α*) error Bajii fuit, quod *et bonis angelis et primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vite, felicitas esset merces, et non gratia* (2). Atqui felicitas, fatentibus omnibus, est in visione Dei; merces autem, potissimum ut contrapositum gratiæ, importat aliquid debitum operationibus naturalibus. Ergo ex illius erroris damnatione sequitur omnino veritas assertu nostri. *β*) Error quoque Bajii fuit, quod *sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritum, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritum*: quæ propositio evidenter damnatur propter alteram partem, nimirum quia enuntiat, bonum opus ex principiis naturaliter debitis factum naturaliter mereri vitam æternam. Atqui ex eo quod bonum opus ejusmodi mereatur vitam æternam, necessario sequitur visionem Dei ab intellectu creato per sua naturalia obtineri. Ergo iterum ex damnata doctrina Bajii certum ostenditur assertum nostrum. *Minor patet*; quia vita æterna ex communi sensu visionem intuitivam importat, quæ si dicatur esse merces ac meritum honorum operum naturalium, eo ipso debetur homini secundum suam naturam, et proinde in naturali ordine continetur. *Major vero probatur*, tum quia quod opera ex gratiæ auxilio facta a justis mereantur vitam æternam, non est error, sed doctrina tradita et definita a Tridentino (3); quare propositio illa ideo solum videtur damnata esse, quia bono operi naturali asserti meritum vitæ æternæ; tum quia hoc satis innuit ipse contextus; tum quia discrete docuit Bajus, quod *vita æterna homini integro et angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, et bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt* (Propos. 4), in qua *promissione facta angelo et primo homini continetur naturalis justitiæ constitutio, qua pro bonis operibus*

(1) Apud Denzinger, num. 407, pag. 136.

(2) Vide proposit. 3.^{am}, apud Denzinger, num. 853, pag. 242.

(3) Trident., sess. 6, cap. 16, et can. 32.

sine alio respectu vitæ æternæ justis promittitur (Prop. 5.^a, art. 6.º et 11.º); unde *primo hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ sacra non recte vocantur gratia* (Prop. 7.^a), quemadmodum profecto vocari deberent, si essent merita supernaturalia; tum quia *Pelagii sententia esse dicitur, quod opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non est regni cælestis meritum* (Prop. 12.^a), et sic opera bona, a filiis adoptionis facta non accipiunt, decernente Bajo, *rationem meriti ex eo, quod fiant per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum eo quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi* (Prop. 13.^a et 15.^a); tum denique quia primus homo initio, docente Bajo, non fuit reapse exaltatus ad ullum statum supernaturalem gratiæ donec supernaturalis, qui esset indebitus aut supra naturæ suæ conditionem positus (Propos. 21.^a et 23.^a).

Doctrina sacrarum Litterarum et sanctorum Patrum exponitur a Theologis (1), ex quo etiam unanimitate consensu visio intuitiva Dei est supernaturalis, immo et ex ordine ad eandem repeti a plerisque solet ipsa ratio supernaturalitatis (2). Ex quo sequitur visionem Dei esse secundum vires et principia naturalia intellectui cuilibet creato impossibilem. Quæ omnia ex Theologia nobis supponenda sunt, ut assertam veritatem certissimam judicemus. Sed jam

Probatur ratione propositio celebri argumento S. Thomæ, quod in hunc modum institui potest: Objectum excedens in genere essendi naturam cognoscentis, non potest ab hoc quidditative, ac prout est in se, per naturalia principia cognosci vel videri. Atqui Deus excedit in genere essendi naturam cujuslibet intellectus creati. Ergo Deus non potest ab intellectu creato per sua naturalia, prout est in se, cognosci aut videri (3).

et quomodo
probatur.

(1) Vide v. g. Suárez (*De Deo*, lib. 2, cap. 8), Rhodes (*De Deo*, disp. 2, quest. 1, sect. 1, paragr. 2), Billuart (*De Deo*, dissert. 4, art. 2), card. Cotti (*De Deo*, tract. 2, quest. 1, dub. 1, paragr. 3), Platel (*De Deo*, cap. 2, paragr. 4).

(2) Vide Ripalda, *De ente supernaturali*.

(3) Vide S. Thom., 1.ª p., quest. 12, art. 1; 1.^a 2.^a quest. 5, art. 5; *Contr. Gent.*, lib. 3, cap. 52, *Præterea... de verit.*, quest. 8, art. 3.

Probationem hanc impugnant Scotus (1) et alii, eam vero propugnant communissime Thomistæ ac nostrates (2), et jure sane merito, ut conabimur ostendere, declaratis et in tuto collocatis præmissis; nam consequentia bona est, ut per se patet.

Probatur Minor, in qua, sicut et in Majori, sermo est de excessu perfectionis non pure specifico, sed generico, qui videlicet constituit diversum ordinem essendi. Nam tria, vel si mavis, quatuor genera cognoscentium et objectorum cognoscibilium possunt distingui: in primo genere sunt objecta sensibilia et cognoscentia pure sensitiva, quæ non possunt percipere nisi proprietates materiales. In secundo genere est rationalis anima, quæ spiritualis quidem substantia est, sed tamen forma naturalis corporis. Tertium ordinem constituunt substantiæ angelicæ, quarum modum essendi participat etiam anima separata, dissolutioni corporis superstes. Tria hæc genera cognoscentium habent omnia gradum aliquem, diversum tamen, immaterialitatis in essendo, mixtum materialitati. Formæ sensitivæ gradum quemdam immaterialitatis habent, tum quia sunt vitales, tum quia cognoscitivæ, siquidem omne principium vitæ importat elevationem aliquam supra vires et potentias pure materiales (3), multoque magis principium cognoscitivum etiam sensitivum (4); adhuc tamen formæ istæ sunt in materia immersæ, utpote ab illa prorsus dependentes in essendo (5). Anima rationalis longe immaterialior est, quia spiritualis et independens a materia in

(1) 4.^a dist. 49, quæst. 8, art. 3.

(2) Vide v. g. Capreol. (4.^a dist. 49, quæst. 4), Ferrariensi. (In lib. 3.um Cont. Cont., cap. 52, cardin. Cajetan. (In 1.um part., quæst. 12, art. 4), Gonet (*De Deo*, tract. 2, disp. 1, art. 1), cardin. Gotti et Billuart (locis citatis), etc., Suarez (*De Deo*, lib. 2, cap. 9, num. 10 seqq.; et *Metaphys.* disp. 30, sect. 11, num. 13 seqq.), cardin. Tolet. (In 1.um part. quæst. 12, art. 4), Arrubal (ibid.), Fassolum (ibid.), Rhodes (*De Deo*, disp. 2, quæst. 1, sect. 1, paragr. 2), Platel (*De Deo*, cap. 2, paragr. 2, num. 62), Viva (*De Deo*, disp. 2, quæst. 2, num. VIII), Sylvestr. Mauri, Haunold, etc.

(3) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 16, 17 seqq., pag. 53, 60 seqq.

(4) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 85, 86, pag. 317 seqq.; *Psycholog.* vol. 1.um, num. 191, 192, pag. 806, 810 seqq.

(5) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 232, pag. 607 seqq.

existendo (1); quia tamen est forma substantialis corporis (2), per cujus unionem perficitur in suis operationibus, et habet potentias organicas, vegetativas nempe et sensitivas unde etiam: nec naturaliter creatur nisi ad informandam materiam; negari nequit et ipsam non parum materialitatis vel ordinem ad materiam participare. Substantiæ angelicæ, cum sint formæ separatae, nullam hujusmodi materialitatem proprie dictam habent aut dependentiam a materia, sive in essendo sive in operando; non sunt tamen expertes materialitatis, latius dictæ, nempe potentialitatis subjectivæ, vel potius logicæ, quia non sunt suum esse, sed habent compositionem, saltem metaphysicam vel rationis ex esse et essentia, quæ proinde comparatur ad existentiam sicut subjectum illius saltem ratione distinctum, et analogiam quamdam servat cum materia; nam sicut materia se habet respectu formæ, ita se habet quodammodo essentia in creatis respectu existentiae, quæ est actus illius, sive sola ratione, sive etiam re distinctæ, pro diversitate opinionum. Simili etiam modo se habet genus respectu differentiae, ac propterea dicitur et ipsum importare, materialitatem quamdam, analogicam utique magis minusve propriam: simili demum modo se gerit substantia respectu accidentium, natura respectu rationis suppositi, et generatim quidquid est vel concipitur ut potentia respectu sui actus. Et quia nulla creatura caret istiusmodi potentialitate, quam importat essentia finita, quæ non est suum esse; ideo etiam angelicæ substantiæ, quantumvis spirituales ac perfectissimæ, sua inficiuntur materialitate, licet multo minori, quam reliquæ formæ inferiores.

Supra hos tres ordines cognoscentium extollitur Deus, qui est sua essentia suumque esse, purissimus actus metaphysice pugnant cum omni potentialitate ac materialitate cujuscumque generis sive propria sive impropria.

Probatur jam Major ex illo notissimo principio, cui tota hæc demonstratio nititur: *Modus cognoscendi sequitur modum essendi*: unde cognoscens debet servare proportionem quamdam cum objecto cognoscendo. Ergo non potest respicere

(1) Vide *Psycholog.* vol. 3.um, num. 212 seqq., pag. 610 seqq.

(2) Vide *Psycholog.* vol. 3.um, num. 238 seqq., pag. 743 seqq.

tamquam objectum proportionatum, quod quidditative atque intuitive apprehendat, rem in altiori genere essendi perfectionive immaterialitatis gradu constitutam.

Consequentia bona est; probatur antecedens: α) inductione. Primo enim formæ ac potentiæ sensitivæ, quæ sunt dependentes a materia in essendo, nihil possunt apprehendere nisi sensibile ac materiale, nullatenus autem attingunt objectum altiori genere vel gradu immaterialitatis præditum. Anima rationalis in unionis statu, quamvis sit spiritualis, pendet in primis a materia tum in receptione (1), tum in usu (2) specierum intelligibilium; nec potest quidpiam spirituale, ne se quidem ipsam, pure prout est in se cognoscere, sed tantum per species a sensibilibus abstractas, et per ordinem ad phantasmata rerum materialium (3), nimirum secundum modum suum essendi: unde etiam objectum proportionatum intellectus nostri in hac vita est quidditas rei materialis vel sensibilis (4). Nec potest alia hujusce rei afferri ratio idonea, nisi modus, quo anima in hac vita versatur materiam informans, ac proinde multimodis ab ea dependens. E converso cum anima rationalis, quantumvis cum materia substantialiter unita, non tamen dependet ab illa penitus in essendo, sed entitative spiritualis permanet, spiritualitatem suam manifestat in modo cognoscendi, quia non solum spiritualia vere intelligit, licet per species abstractas ex materialibus, sed etiam in ipsis objectis materialibus rationes immateriales rimatur, et ipsa immaterialia immaterialiter quodammodo representare valet, nimirum universaliter cum præcissione a notis individuantiis. Mutet autem anima statum suum, et a corpore separata modum essendi assequatur minus a materia dependentem; illico etiam mutabit proportionem modum intelligendi, et jam se ipsam et alias animas videt, atque intuetur, et quidditative cognoscit sine phantasmatis, ac tamquam proprium et proportionatum

(1) *Psycholog.*, vol. 2.º, num. 134 seqq., pag. 472 seqq., num. 136 seqq., pag. 482 seqq.

(2) *Psycholog.*, vol. 2.º, num. 18, pag. 100 seqq.

(3) Vide *Psycholog.*, vol. 2.um, num. 232 seqq., pag. 809 seqq.; num. 235 seqq., pag. 830 seqq.; num. 11, pag. 79 seqq.

(4) *Ibid.*, num. 250 seqq., pag. 804 seqq.

objectum respicit. Quænam, quæso, esse queat evidentior ratio persuadens modum cognoscendi servare proportionem cum modo essendi? Angeli etiam cum majorem habeant immaterialitatem et perfectionem modum essendi, quam anima rationalis, potissimum in statu unionis, perfectius intelligunt res spirituales, ac pro objecto proprio et proportionato respiciunt substantias separatas. Denique summus gradus immaterialitatis et altissimus essendi modus convenit Deo, qui est purissimus actus, et pro primario et proprio intellectus sui objecto habet se suamve essentiam, in qua et per quam reliqua omnia cognoscit, ut suo loco probandum erit. Ergo inductione completa diversorum cognoscentium probatur modum cognoscendi esse commensuratum modo essendi, ita ut immaterialitas objecti cogniti, proprii ac proportionati non excedat immaterialitatem cognoscentis, sed utrumque in eodem genere atque ordine versentur immaterialitatis.

Confirmatur idem antecedens β) ex generaliore illo effato: *Modus operanti sequitur modum essendi* (1). Cognitio enim est realis ac vitalis operatio: unde sequitur et modum cognoscendi debere attemperari naturali cognoscentis perfectioni vel immaterialitati gradui; hæc enim est radix cognitionis (2). Si ergo perfectio requisita ad cognitionem est immaterialitas, et perfectio cognitionis commensuranda est immaterialitati cognoscentis; impossibile est, ut visio et cognitio quidditative Dei, que summam importat perfectionem cognitionis, conveniat per sua materialia intellectui creato, qui non est perfecte immaterialis.

Confirmatur γ) quia plus distat modus essendi Dei a modo essendi cujuslibet creaturæ, quam modus essendi angeli a modo essendi animæ conjunctæ vel unitæ corpori. Atqui anima in unionis statu non potest videre, nec quidditative cognoscere angelum. Ergo multo minus angelus et anima in quocumque statu Deum videre potest per sua naturalia (3).

(1) Vide *Ontolog.*, num. 590, pag. 1113, *Axioma* 2.um

(2) *Psycholog.*, vol. 2.º, num. 85 seqq., pag. 317 seqq.

(3) Cfr. de hoc argumento Suarez (locis citatis), Viva et alii superius laudati scriptores.

Necessitas
luminis gloriæ
ad videndum
Deum.

Objectiones
volutæ.

Hoc argumentum, si bene perpendatur, probat etiam satis firmiter repugnantiam substantiæ supernaturalis, cuique naturalis sit visio Dei, quia improprio et impotentia videnti Deum, orta ex aliqua materialitate cognoscentis, essentialis est omni creaturæ, quæ quantumvis perfecta fingatur, necessario habet jam declaratam potentialitatem. Verum non est nobis argumentum extendendum ad eam materiam, quam tractare philosophice non possumus. Alia quoque argumenta solent adduci ad demonstrandam propositionem nostram, quæ videri possunt apud S. Thomam (1), et superius laudatos veteres auctores. Propter hanc veritatem Theologi docent creatum intellectum, sive angelum sive hominem, indigere habitu quodam vel qualitate permanente supernaturali, quam *lumen gloriæ* dicunt, ut eleuetur, ac disponatur ad visionem peragendam.

197. *Objic.* 1.º cum Scoto et aliis adversus expositum a nobis S. Thomæ argumentum. Si verum esset nostrum fundamentum; 2) neque angelus superior, utpote immaterialior, videri posset ab inferiori; 3) neque ipse intellectus lumine gloriæ informatus posset naturaliter Deum videre, quandoquidem retinet adhuc suam materialitatem metaphysicam minusve propriam; 4) demum neque abstractivè posset intellectus noster naturaliter cognoscere Deum; nam allata a nobis ratio æque militat de omni cognitione, non vero de sola visione intuitiva. Atqui tres istæ sequelæ falsæ sunt. Ergo argumentum S. Thomæ non est efficax.

Respondeo ad Majoris membrum *α*) *negando* sequelam et probationem illius; quamvis enim angeli differant specie secundum perfectionem, nos in argumentatione nostra non requirebamus æqualitatem perfectionis specificæ inter videntem et visum, sed convenientiam in gradu et modo essendi vel in ordine immaterialitatis, in quo profecto conveniunt omnes angeli etiam diversarum specierum: habent enim omnes eundem modum essendi et compositionis et immaterialitatis ejusdem ordinis, nam in omnibus illis est aliqua compositio, sive ex esse et essentia, sive ex natura et supposito, sive ex genere et differentia, sive ex subjecto et accidenti. Et ideo

(1) *Contr. Gent.*, lib. 3, cap. 52.

quamvis unusquisque angelus cognoscat alium juxta modum suum et per species sibi accommodatas, tamen potest illum clare et intuitive videre, prout in se est. Sicut quamvis in ordine rerum materialium sit differentia majoris vel minoris perfectionis, nihilominus quia omnes conveniunt in eodem modo essendi, æque omnes cadunt sub cognitionem intellectus humani, quantum spectat ad modum cognoscendi (1). Cæterum ex illa inæqualitate specifica angelorum fieri dicitur a multis, ut quamvis inferior videat superiorem, non possit tamen comprehendere (2).

Respondeo ad membrum *β*), *negando* etiam sequelam et consequentiam probationis: quamvis enim intellectus lumine gloriæ confortatus, adhuc æque materialis sit in sua entitate, nihilominus habet in se instrumentum ordinis divini, quale est accidens supernaturale, quo elevatur obedientialiter (3) ad opus efficiendum, quod naturaliter non potest. Id quod novum non est, sed in aliis quoque materis locum habet. Sic quamvis cognitio arcanorum cordis et futurorum liberorum soli Deo naturaliter competat, potest tamen ad eam elevari creatus intellectus per donum prophetiæ.

Respondeo ad membrum *γ*), *negando* pariter illatum. Nam cognitio abstractiva, nobis naturaliter possibilis, Deum attingit, non prout est in se, sed per effectus creatos infinite distantes ab excellentissima illius perfectione, ac proinde modo imperfectissimo, naturæ nostræ consentano.

(1) Suarez (*De Deo*, lib. 2, cap. 6, num. 12). Post quæ pergit Doctor Eximius ad ostendendam impossibilitatem visionis etiam pro quocumque intellectu *creabili*, excludendamque absolutam possibilitatem substantiæ supernaturalis. «Unde, inquit, quia et imperfectio, quæ nunc est in natura angelica, necessario esse debet in omni natura intellectiva *creabili*, ideo tam impossibile est hanc visionem esse connaturalem cuicumque substantiæ *creabili*, quam naturæ angelicæ create: necesse est enim, ut omnis creatura sit aliquo modo composita et potentialis, et habeat alias imperfectiones, quarum ratio non sumitur in naturis angelicis ex eo, quod tales sunt, sed ex eo præcise, quod create et ex nihilo sunt».

(2) Vide Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 11, num. 26.

(3) Vide *Ontolog.*, num. 215, pag. 605 seqq., ubi de potentia obedientiali et de naturalium potentiarum elevatione.

Objic. 2.º Aggregatum ex humano intellectu et lumine gloriæ tandem est aliquid finitum. Ergo non repugnat substantia intellectualis creata æquivalens in perfectione hujusmodi aggregato. Atqui intellectui humano, prout prædicitur lumine gloriæ, connaturaliter debetur visio Dei. Ergo et illa substantia, quæ in se complecteretur perfectionem aggregati ex humano intellectu et lumine gloriæ, per sua naturalia videret Deum.

Respondeo, difficultatem hanc *transmittendam* esse, quia non probat intellectum creatum naturaliter videre Deum, sed tantum possibilem esse substantiam aliquam creatam, quæ videre Deum naturaliter valeat. Breviter tamen solvitur, *negando* primum consequens. Quamvis enim aggregatum illud sit finitum, non sequitur quod possibilis sit substantia secum identificans totam illius perfectionem; quemadmodum constat multis exemplis, quæ instari possunt adversus talia objicentem. Sic «intellectus et intellectio creata sunt quid finitum, et tamen repugnat intellectus creatus identificans sibi intellectionem; complexum ex humanitate et unione hypostatica est quid finitum, repugnat tamen natura creata, cui indivisibiliter competat utriusque illius entitatis perfectio, quia essentialiter natura ista deberet subsistere per subsistentiam increatam. Sic concursus causæ efficientis et materialis relate ad productionem formæ materialis est quid finitum; si tamen posset agens indivisibiliter supplere utrumque concursum in genere causæ efficientis, eo ipso esset Agens Increatum, utpote creativum. Idem dicas in casu nostro: lumini enim gloriæ debetur visio tanquam instrumento virtutis divinæ, cui id competit principaliter» (1).

Objic. 3.º Deus clare visus vel continetur intra latitudinem formalis objecti intellectus, vel non. Si non continetur, intellectus nec per divinam omnipotentiam, quantumvis illustratus lumine gloriæ, poterit videre Deum; quod falsum est et contra fidem. Si autem continetur, excessus perfectionis et immaterialitatis Dei non potest obstare, ne videatur ab intellectu creato. Nam excellentia objecti non solet impedire

(1) P. Dominio, Viva (*De Deo*, disp. 2, quæst. 2, num. 10). Cfr. Suarez (*De Deo*, lib. 2, cap. 9, num. 13, et 15).

per se, ne attingatur a propria potentia, sed tantum per accidens, ut cum v. g. præstantia lucis vel magnitudo soni corrumpit organum; nullum autem ejusmodi impedimentum adest in potentia inorganica, qualis est intellectus.

Respondeo, *conc.* Major., *distinguo* primum membrum assumptionis. Si Deus non continetur intra latitudinem objecti saltem adæquati, extensivi vel terminativi (1), *conc.*; si non continetur intra latitudinem objecti proprii et proportionati, *neg.* Nam præcise quia Deus non est objectum proportionatum intellectus creati, continetur tamen intra latitudinem adæquati vel extensivi objecti, intellectus creatus solum potest illum cognoscere abstractivè, ac discurrendo ex effectibus ad causas; utque possit illum videre, indiget omnino elevatione per lumen gloriæ (2).

Alterum membrum assumptionis pariter *distinguo*. Si Deus continetur in objecto proprio et proportionato intellectus creati, excessus perfectionis et immaterialitatis non potest obstare, ne Deus videatur ab intellectu creato *transeat*; si est extra objectum proprium et proportionatum, et solum continetur sub ambitu objecti adæquati ac pure terminativi, *nego*. Nec valet quiddam ratio adjecta ex præstantia lucis respectu visus, ac soni respectu auditus, quia ibi sermo est de objecto proprio et proportionato. Nos autem ostendimus inductione ac ratione modum cognoscendi commensuratum esse modo essendi, ac proinde excessum perfectionis objecti, quamvis non corrumpat potentiam intellectivam, in causa esse, ne possit attingi ab illa, prout est in se (3).

Objic. 4.º Angelus, testante S. Dionysio, est *speculum purum, clarissimum, suscipiens totam, si fas est dicere, pulchritudinem Dei* (4). Et similiter anima nostra est *imago* Dei ac similitudo præstantissima. Atqui, viso speculo, videtur res in eo relucens. Ergo cum angelus videat naturaliter se ipsum, et similiter anima separata, videtur etiam posse per

(1) De quo vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 226, 227, pag. 792 seqq.

(2) Cfr. S. Thom., 1 p. quæst. 12, art. 4, ad 3.um

(3) Cfr. S. Thom., *de verit.* quæst. 8, art. 3, ad 5.um Cfr. 1 p. quæst. 17, art. 4, ad 2.um

(4) *De divini. nomin.* cap. 4.

sua naturalia ipsam Dei essentiam intueri. Accedit, quod visio, qua Beati vident Deum, est similitudo illum repræsentans, prout est in se. Atqui visio ejusmodi potest videri ab intellectu creato. Ergo in ea quoque videbit Deum ipsum.

Respondeo ad primum. dist. Major. Angelus, et similiter anima rationalis, est speculum perfectissimum Dei atque imago, infinite distans in perfectione, ac proinde deficientissime repræsentans divinam essentiam, *conc.*: perfecte illam repræsentans, *neg. Transeat Minor*, et *nego* consequentiam. Sicut enim impossibilis est creatura, quæ sit infinita quoad essentiam et actus purus, ita impossibilis est imago et speculum divinam essentiam perfecte, prout est in se, repræsentans (1).

Respondeo ad alterum 1.º transeat Major, disting. Minor. Visio, qua Deus videtur, videri potest supernaturaliter ab intellectu creato, *conc.*; naturaliter, *neg.*; est enim entitas supernaturalis, cujus, ut docent Theologi, ea est inter alias proprietas, ut nequeat naturaliter ab intellectu creato videri, nec quidditative cognosci. Idque sufficit ad dissipandam objectionem. Cæterum circa Majorem sunt variae sententiæ inter Theologos, Thomistis multis negantibus (2), cæteris communissime affirmantibus, Beatos videre Deum visione, quæ sit actus (*species expressa vel verbum*), productus ab intellectu illorum (3). Secundum hanc alteram sententiam visio est expressa similitudo objecti cogniti; et quamvis sit entitas, vel actus creatus, potest nihilominus Deum repræsentare prout est in se, quia non est medium quod vel in quo prius in se cognitum, et sic ducens nos in cognitionem Dei, sed tantum medium quo primo, directe atque immediate illud intelligimus (4). Si visio beatifica esset medium objectivum, quod prius in se cognitum duceret in cognitionem Dei, non posset sufficere ad illius essentiam, prout est in se.

(1) Vide S. Thom., 1 p. quest. 12, art. 4, ad 1.um Cfr. ibid. art. 2; et de verit., quest. 8, art. 3, ad 3.um

(2) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 63, pag. 235.

(3) Vide *Psycholog.*, ibid. pag. 236 seqq., ubi paulo ante declaratur etiam ratio, cur ita sentiant Thomistæ.

(4) Vide *Psycholog.* num. 68, pag. 259; num. 69, pag. 262.

notificandam; quia quantumvis perfecta fingatur, essentialiter est effectus et similitudo Dei inadæquata et longe inferioris ordinis. Si autem ponamus illum esse medium quo duntaxat et incognitum in prima et directa cognitione, quemadmodum plurimi scriptores tenent generatim de omni verbo, potest visio manifestare Deum prout est in se; quia ut obiectum, prout est in se, cognoscatur immediate, necesse non est, ut ipsum medium quo sit æqualis cum ipso perfectionis, quemadmodum patet etiam in visione naturali, qua suam angelus et anima separata vident, et quidditative intelligunt essentiam. Secundum quam doctrinam

Responderi potest 2.º distinguendo Majorem. Visio, qua Beati vident Deum, est similitudo ipsum repræsentans eum medium quod vel in quo prius in se ipso cognitum, *neg.*; eum medium non præcognitum, quo Deus in se ipso immediate cognoscitur, *conc.* Et *distincta* Minore sicut in præcedenti responsione, *neg.* conseq.

Objic. 5.º Homo debet posse naturaliter assequi finem suum. Atqui finis hominis est beatitudo, sita in visione atque amore Dei. Ergo potest homo Deum per sua naturalia videre.

Respondeo, dist. Major. Homo debet posse assequi naturaliter finem suum naturalem, *trans.*; supernaturalem, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

Instabis. Saltem de facto in hoc statu elevationis, in quo versatur homo, non habet alium finem præter beatitudinem supernaturalem sitam in visione Dei, quam nisi assequatur, penitus excidit a fine. Ergo debet homo habere in sua natura, quiddid necessarium est ad ejusmodi finem assequendum. Natura enim non deficit in necessariis; nihil autem magis necessarium homini, quam attingere finem suum. Et confirmatur, quia secus melius provisum esset belluis, quam homini, nam illæ per sua naturalia consequuntur fines suos (1).

Respondeo, conc. antec., neg. conseq. Probatio vero consequentis probat quidem, quod homo, si posset naturalem finem assequi, deberet habere media ad illum obtinendum necessaria; probat etiam quod, supposita elevatione ad finem supernaturalem, in promptu habeat homo media consentanea

(1) Cfr. S. Thom., 1. 2, quest. 5, art. 5, arg. 1.º et 2.º; de verit., quest. 8, art. 3, argum. 12.º et 13.º

ad illius consecutionem. Sed nullatenus probat, quod ista media debeant esse naturalia, ideoque visio sit possibilis per vires naturales intellectus creati. Media ergo ad finem supernaturalem sunt et ipsa supernaturalia, nempe auxilia gratiae ac bona opera illorum praesidio a nobis peracta; auxilia vero huiusmodi Deus nobis promisit, et benignissime confert, ut, quamvis a solo Deo conferenda, reapse praesto nobis adesse dici queant. Itaque nec Deus nec natura deest in necessariis, ut praclare docet Aquinas (1): *Sicut natura non deficit homini in necessariis, quamvis non dekerit ipsi arma et tegumenta, sicut altis animalibus, quia dedit ei rationem et manus, quibus possit haec sibi acquirere; ita nec deficit homini in necessariis, quamvis non daret ipsi aliquod principium, quo postea beatitudinem consequi, hoc enim erat impossibile; sed dedit ei liberum arbitrium, quo possit converti ad Deum, qui eum faceret beatum. Quae enim per amicos possumus, per nos aequaliter possumus, ut dicitur* (Ethic. lib. III, cap. 3. post med).

Ad confirmationem nego assertum. Elenim nobilioris conditionis est natura, quae potest consequi perfectum bonum, licet indigeat exteriori auxilio ad hoc consequendum, quam natura, quae non potest consequi perfectum bonum, sed consequitur quoddam bonum imperfectum, licet ad consecutionem ejus non indigeat exteriori auxilio, ut Philosophus dicit (De caelo, lib. II, a text. 60 usque ad 66), *sicut melius est dispositus ad sanitatem, qui potest consequi perfectam sanitatem, licet hoc sit per auxilium medicinae, quam qui solum potest consequi quamdam imperfectam sanitatem sine medicinae auxilio. Et ideo creatura rationalis, quae potest consequi perfectum beatitudinis bonum, indigens ad hoc divino auxilio, est perfectior, quam creatura irrationalis, quae huiusmodi boni non est capax, sed quoddam bonum imperfectum consequitur virtute sua natura* (2).

Objic. 6.º Unumquodque eo melius intelligi potest, quo magis intelligibile est, saltem si praesens adsit, et nisi aliquo

(1) S. Thom., 1 2., quaest. 5. art. 5, ad 2.um Cfr. de verit., quaest. 8, art. 3, ad 12.um, ubi fusius haec evolvuntur.

(2) 1, S. Thom., 1 2., quaest. 5. art. 5, ad 2.um Cfr. de verit., quaest. 8, art. 3, ad 12.um, ubi fusius haec evolvuntur.

defectu impediatur potentia. Atqui essentia divina est summe intelligibilis, et intime praesens adest intellectui creato, in quo aliunde non apparet defectus impediens visionem. Ergo...

Respondeo, dist. Major. Dummodo adsit proportio, inter cognoscens et cognitum, *conc.*; si non adsit debita proportio, *neg.* *Contradistinguo* Minor. Essentia divina est summe intelligibilis sibi, *conc.*; creato intellectui, *neg.* Tum *neg.* consequens. Hic enim etiam locum habet id, quod dudum scripserat Philosophus: *Intellectus se habet ad manifestissima naturae, sicut oculus noctuae ad lucem solis* (1), ex defectu videlicet proportionis inter virtutem cognoscitivam et praestantissimum objectum. Sane, docente Angelico, *intellectus creatus non impeditur ad hoc, quod naturaliter possit Deum per essentiam videre ex defectu divinae essentiae, quod de se non sit intelligibilis in actu; sed ex parte ipsius intellectus creati. Primo propter defectum ipsius intellectus virtutis create, cuius naturalis facultas est determinata ad ens creatum. Hic tamen defectus aliter est in angelo et in homine, secundum sua naturalia considerando eos. In intellectu enim angeli non invenitur aliquis defectus secundum rationem sui generis, sed secundum comparisonem ad intellectum qui est extra genus suum, scilicet divinum; habet enim omnem perfectionem, quae debetur generi intellectus, in quo non continetur nisi intellectus creatus; intellectus enim increatus est extra genus. Sed intellectus humanus patitur defectum etiam secundum rationem sui generis, quia in eo est lux intelligibilis obumbrata; unde dicit Isaac, quod ratio oritur in umbra intelligentiae. Secundo propter absentiam intelligibilis. Quamvis enim divina essentia sit cuilibet rei praesens, non tamen est praesens cuilibet intellectui, ut forma intelligibilis; quod hinc solum accidit, quando in intellectu est dispositio sufficiens ad hoc, quod sit unibilis divinae essentiae ut formae intelligibili. Tertio propter excessum claritatis divinae essentiae supra formam, qua intellectus creatus naturaliter intelligit; et sic per consequens deficit intellectus creatus a videndo Deum per essentiam, quamvis immensus divinae essentiae intellectum non corrumpat, sed magis confortet* (2).

(1) Aristot., lib. 2 *Metaphysicar.*, text. comm. 1.

(2) S. Thom., 4.º, dist. 49, quaest. 2, art. 6, ad 4.um